เมื่อพอใจในหน้าที่ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั้นเอง

และ

เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร

พุทธทาส อินฺทปญฺโญ

เมื่อพอใจในหน้าที่ที่กำลังกระทำ

ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั้นเอง

และ

เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร

พุทธทาสภิกขุ

สวนโมกขพลาราม

ต.เลม็ด อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

ปีที่พิมพ์ สิงหาคม ๒๕๔๙
จัดพิมพ์โดย ธรรมทานมูลนิธิ

ผู้สนใจหนังสือเล่มนี้สามารถติดต่อได้ที่
ธรรมทานมูลนิธิ
๖๘/๑ หมู่ ๖ ต.เลม็ด อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐
โทร. ๐-๗๗๔๓-๑๕๙๖, ๐-๗๗๔๓-๑๖๖๑ ถึง ๒
โทรสาร ๐-๗๗๔๓-๑๕๙๗

พิมพ์ที่...โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา : ธรรมสภา
๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ
โทร. ๐-๒๔๔๑-๑๕๓๕, ๐-๒๔๔๑-๑๙๑๗ โทรสาร ๐-๒๔๔๑-๑๔๖๔

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย ลงสู่โลกอันเบียฬบีฑ์
แผ่ธรรมะรังษี ตามพระพุทธทรงประสงค์ ฯ
มั่นหมายจะเสริมศาสน์ สถาปน์โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร ให้เลวลู่สู่เดรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน พิฆาตกันบ่มีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ

บรรษัทพระพุทธองค์ จึ่งประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ ให้โลกผองผ่องพ้นภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย อุทิศทั่วทั้งปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

ปาฐกถาธรรมทางวิทยุฯ ชุดปรมัตถธรรมกลับมา ครั้งที่ ๔๕
๒๑ กรกฎาคม ๒๕๒๘

เมื่อพอใจในหน้าที่ที่กำลังกระทำ
ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั่นเอง

ท่านสาธุชน ผู้มีความสามารถในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรม ทางวิทยุกระจายเสียงโดยความมุ่งหมายว่า ปรมัตถธรรมกลับมาโลกาสว่างไสวในวันนี้นั้น อาตมาจะกล่าวโดยหัวข้อว่า **เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั้นเอง.** ในครั้งที่แล้วมาว่า ***แผ่นดินทองของแต่ละคน ต้องสร้างด้วยแผ่นดินธรรม,*** วันนี้ว่า เมื่อพอใจในหน้าที่ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่

ณ ที่นั้นเอง, เห็นได้ว่า **เป็นเรื่องที่เนื่องกัน,** ขอได้โปรดตั้งใจฟัง ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้.

วันนี้มีหัวข้อใหญ่สำคัญที่ว่า **ความพอใจในหน้าที่ที่กำลังกระทำ นั่นแหละคือสวรรค์ที่แท้จริงของบุคคลนั้นเอง;** จะได้พิจารณากันเป็นตอน ๆ ไป ว่าสิ่งที่เรียกว่า **หน้าที่** นั้นก็ **คือธรรมะ,** สิ่งที่เรียกว่า **ธรรมะคือหน้าที่.** แต่ข้อนี้เป็นสิ่งที่ไม่ค่อยจะมอง หรือมองเห็น หรือจะยอมรับกัน; เพราะได้ยินได้ฟังมาได้ศึกษามา ในลักษณะอย่างอื่น. ดังที่ท่านทั้งหลายก็พอจะนึกเห็นว่า **เราเคยแยกธรรมะไปไว้เสียที่วัด,** แล้วก็ **เอาการงานไว้ที่บ้าน หรือที่ออฟฟิศ. หน้าที่นั้นอยู่ที่การประกอบอาชีพ, ส่วนธรรมะนั้นเอาไว้ที่วัด** ไว้ทำพิธีรีตอง, เลยอยู่แยกกันเป็นคนละเรื่อง มันอยู่แยกกันเป็นคนละเรื่อง คนละแห่ง. นี่ความรู้สึกที่มีกันอยู่โดยทั่ว ๆ ไปโดยนิตินัย มันเป็นอย่างนี้, ส่วน **พฤตินัย** หรือความจริงนั้น สิ่ง **ทั้งสองนี้เป็นสิ่งเดียวกัน.**

ธรรมะช่วยให้มนุษย์รอด

เราจะต้องยอมรับกันทั่วไปว่า **ธรรมะ** นั้น คือ สิ่งที่จะช่วยเราให้รอด, **ช่วยมนุษย์ให้รอด;** แต่จะ **ช่วยให้รอดได้นั้น ทุกคนต้องทำหน้าที่. ต้องทำหน้าที่โดยสมควรแก่อัตตภาพของตน ๆ,** หน้าที่นั้นก็เป็นธรรมะขึ้นมา สำหรับจะช่วยให้รอดจากปัญหาที่เขากำลังประสบอยู่. หน้าที่ของคนนั่นแหละช่วยคน, หน้าที่ของคนนั่นแหละช่วยคนอย่างพระเจ้าช่วย; แต่คนต้องทำหน้าที่ จึงจะมีพระเจ้า หรือจะเกิดพระเจ้าขึ้นมาสำหรับช่วยคน นี่ข้อเท็จจริงมันเป็นอย่างนี้, มันมีอยู่อย่างนี้ซึ่งพอจะมองเห็นได้ ด้วยกันทุกคน.

ทีนี้ก็มาถึงคำว่าธรรมหรือธรรมะ; คำว่า **ธรรมเป็นภาษาอินเดียดึกดำบรรพ์** ใช้กันมาตั้งแต่ก่อนพระพุทธเจ้าเกิด ในฐานะเป็นหน้าที่ที่ต้องประพฤติกระทำ. **คำสอนก็สอนเรื่องหน้าที่,** แต่ **ตัวธรรมะจริงนั้นอยู่ที่การกระทำ,** การกระทำนั้นต้องกระทำ

หน้าที่ โดยสมควรแก่อัตตภาพของตน อย่างสุดความสามารถของตน.

ธรรมะแปลว่าหน้าที่, จะแปลว่าความรู้เรื่องหน้าที่ก็ยังได้. การปฏิบัติหน้าที่นั่นแหละเป็นตัวธรรมะแท้, ส่วนผลของการปฏิบัติหน้าที่นั้น ก็รวมอยู่ในคำ ๆ นี้ได้. คำว่า **ธรรม** จึงมีใจความ **สำคัญอยู่ที่คำว่าหน้าที่,** แปลว่า หน้าที่ แล้วก็เล็งถึงหน้าที่, แต่ในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดกว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวง เพราะว่าเป็นสิ่งที่ช่วยชีวิตได้จริง.

ใครปราศจากหน้าที่ คนนั้นก็ปราศจากชีวิตในทุกความหมาย, ปราศจากหน้าที่ในความหมายไหน ก็ปราศจากชีวิตในความหมายนั้น, คำว่า **ธรรมแปลว่าหน้าที่ ซึ่งจำเป็นสำหรับสิ่งที่มีชีวิต จะต้องรู้จักและจะต้องกระทำ.**

ทำหน้าที่ คือ การปฏิบัติธรรม

ทีนี้ดูกันต่อไป **ที่ไหนมีการทำหน้าที่ ที่นั่นแหละมีการปฏิบัติธรรม, ที่ไหนมีการปฏิบัติ-**

ธรรมที่นั่นแหละมีการทำหน้าที่. การปฏิบัติธรรมคือการทำหน้าที่ นับตั้งแต่หน้าที่น้อย ๆ ตามบ้านเรือนน้อย ๆ อุปกรณ์แห่งการเป็นอยู่, กระทั่งหน้าที่ที่จะต้องเลี้ยงชีวิต ด้วยอาชีพต่าง ๆ, กระทั่งหน้าที่ที่จะต้องทำให้บรรลุมรรคผล และนิพพานเป็นที่สุด ล้วนแต่เรียกว่าหน้าที่. **ที่ไหนมีการทำหน้าที่ที่นั่นมีการปฏิบัติธรรม;** ธรรมคือหน้าที่ ธรรมะคือหน้าที่, หน้าที่คือธรรม. พูดกลับกันก็ได้ว่า **ที่ไหนมีการทำหน้าที่ ที่นั่นมีการปฏิบัติธรรม, ที่ไหนมีการปฏิบัติธรรม ที่นั่นมีการปฏิบัติหน้าที่;** จะเอาสถานที่เป็นเครื่องกำหนดนั้นไม่ได้ คือว่าแม้ในโบสถ์ในวัดในโบสถ์อาจจะไม่มีธรรมะก็ได้ ถ้าไม่มีการปฏิบัติหน้าที่. ที่กลางทุ่งนาที่ไถนาอยู่โครม ๆ เสียอีก นั่นจะกลายเป็นมีธรรมะ เพราะมีการปฏิบัติหน้าที่.

อาตมาได้เคยสังเกตเห็นว่า **ในโบสถ์บางแห่งนั้นมีแต่การสั่นเซียมซี กับการทำพิธีรีตอง** ขอร้องอ้อนวอนสวดอ้อนวอน อย่างนั้นอย่างนี้,

ถ้าอย่างนี้ **ในโบสถ์นั้นไม่มีธรรมะ.** ในทุ่งนาที่คนกำลังไถนาอยู่ นั่นแหละคือการทำหน้าที่ที่เป็นตัวธรรมะซึ่งจะช่วยเขาให้รอดตามสมควร.

คนเป็นอันมากไม่ได้ชอบการทำงาน แล้วก็อ้างว่า ไม่มีงานทำบ้าง หรือไม่มีแรงจะทำบ้าง ขี้เกียจก็นอนเสียบ้าง, นี่เป็นเรื่องของคน แต่สุนัขและแมว เป็นต้น กำลังทำหน้าที่อยู่ สุนัขทำหน้าที่เฝ้าบ้านอย่างไม่บกพร่อง, แมวทำหน้าที่จับหนูอย่างไม่บกพร่อง ทำหน้าที่อยู่อย่างแท้จริง, เมื่อคนกำลังอ้างว่าไม่มีงานทำ หรือนอนขี้เกียจอยู่. **เพราะคนไม่รู้ความจริง** ข้อนี้, **ไม่รู้ความจริงว่า สิ่งสูงสุดมีค่าควรเคารพบูชา** แม้แต่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ก็บูชา **นั่นน่ะคือหน้าที่หรือธรรมะ,** ธรรมะ คือหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ. พระพุทธเจ้าทุกพระองค์เคารพธรรมะ ในฐานะเป็นหน้าที่ของพระพุทธเจ้า.

เพราะไม่รู้ความจริงข้อนี้ คนส่วนมากจึงเกลียดหน้าที่ ในฐานะเป็นของเหน็ดเหนื่อย, เบื่อ

ในการที่จะทำหน้าที่ อยากจะเล่นสนุกสนาน, **ไม่ยิ้มรับหน้าที่** อย่างกับว่าเป็นคู่รัก หรือเป็นคู่ชีวิต. เขาไม่ได้ยิ้มรับหน้าที่ อย่างกับว่าเป็นคู่รัก หรือเป็นคู่ชีวิต, นี่แหละดูให้ดี, เพราะไม่รู้ความจริงข้อนี้ เขาจึงเกลียดหน้าที่หรือธรรมะ แต่เขาก็ **ต้องทนทำหน้าที่** อยู่นั่นเอง มันหลีกไม่พ้น; เพราะมิฉะนั้นจะไม่มีอะไรจะกิน ไม่มีอะไรจะใช้ ไม่มีอะไรจะให้ความเพลิดเพลินสนุกสนานคือเงิน. เขาจึง **ต้องทนทำหน้าที่** ด้วยจิตใจที่ไม่อยากจะทำ โดยแท้จริงก็คือ **ฝืนทำ; เมื่อฝืนทำก็เหมือนกับว่า ตกนรกไปพลางทำหน้าที่ไปพลาง.**

เขาทนทำหน้าที่อย่างต้องจำใจทำ ก็ตกนรกไปพลาง ทำหน้าที่ไปพลาง. ดูให้ดีเถอะ นี่คือใคร ? ใครที่ไหน และเมื่อไร ? ดูจะเป็นส่วนมากของทุกคน ในที่ทุกหนทุกแห่งทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต, ไม่รู้ความจริงข้อนี้ ก็เกลียดหน้าที่, **ไม่ยิ้มรับหน้าที่ อย่างเสมือนว่าเป็นคู่รัก หรือเป็นคู่ชีวิต** ของตน.

ต้องทำหน้าที่ด้วยความรักบูชา

ที่นี้ตรงกันข้าม **ถ้ารู้จักความจริง** ข้อนี้ เห็นประจักษ์อยู่ในใจ ว่ามีความจริงอย่างนี้ เขาก็ จะ **พอใจเคารพรักบูชาในหน้าที่, การงานหน้าที่นั้น ก็กลายเป็นสวรรค์** อยู่ในตัวมันเอง, กลายเป็นสวรรค์ขึ้นมาทันที ที่มีความพอใจในการทำหน้าที่, **ความสุขมาจากความพอใจ,** พอใจแล้วต้องเกิดความสุขเสมอไป ไม่ว่าจะเป็นอย่างบุญอย่างบาป อย่างดีอย่างชั่ว อย่างมากอย่างน้อย อย่างใหญ่อย่างเล็ก อะไรก็ตาม มันอยู่ที่ความพอใจ. **ถ้าความพอใจบริสุทธิ์สวรรค์นั้นก็บริสุทธิ์, ถ้าความพอใจนั้นมาจากสิ่งหลอกลวง; เช่นมาจากอบายมุข** เป็นต้น **มันก็เป็นสวรรค์โกหก;** สวรรค์หลอกหลวงของคนพาลทั้งหลายที่พอใจในอบายมุข.

นี่แหละจะต้องรู้ความจริงข้อนี้ ให้ถึงที่สุด การงานก็จะกลายเป็นสวรรค์ อยู่ในขณะที่กำลังทำงานนั้นเอง ในตัวมันเอง โดยตัวมันเอง. เหงื่อที่

ไหลออกมา ก็กลายเป็นน้ำมนต์ที่แสนจะเย็นอาบรดให้เย็น เย็นกายเย็นใจ, **พอใจสนุกสนานในการทำหน้าที่ เขาจึงมีสวรรค์อยู่ทุกอิริยาบถ** ทุกวินาที ทุกกระเบียดนิ้ว แห่งสถานที่ นี่สวรรค์มีอยู่ทุกอิริยาบถเพราะอิ่มเอิบไปด้วยความพอใจ ในการได้ทำหน้าที่อันเป็นสิ่งสูงสุด, เป็นเกียรติยศสูงสุดของความเป็นมนุษย์ และจะช่วยตนให้รอด โดยประการทั้งปวง.

ดังนั้นเรา **จะต้องทำหน้าที่ ด้วยจิตที่รู้สึกบูชาในหน้าที่,** ทำหน้าที่ด้วยจิตใจที่บูชาในหน้าที่ในฐานะหน้าที่เป็นสิ่งสูงสุด หรือมีเกียรติสูงสุดของมนุษย์. พอจะทำหน้าที่ก็พนมมือให้แก่สถานที่ที่ทำงาน, พนมมือให้แก่ห้องทำงาน, พนมมือให้แก่เครื่องมือทำงาน แม้ที่สุดแต่ว่าจูงควายแบกไถไปที่นา จะไถนา จะไถนา วางลง แล้วก็พนมมือให้แก่ควาย และแก่ไถ, นั่นแหละในฐานะเป็นเครื่องมือทำหน้าที่ **มีจิตใจอิ่มเอิบ** เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ในการที่จะทำหน้าที่ แล้วก็ **สนุกด้วยการทำหน้าที่.**

นี่ขอย้ำอีกทีว่า **จงพนมมือให้แก่สถานที่ทำงาน ห้องทำงานและเครื่องมือทำงาน ก่อนแต่จะลงมือทำงาน.**

เมื่อเขารักหน้าที่ ถึงขนาดนี้ มัน **ก็จะเกิดอิทธิบาททั้ง ๔ ขึ้นมาเองโดยอัตโนมัติ : เกิดฉันทะ** ในการทำ, **เกิดวิริยะ** ความพากเพียรในการทำ, **เกิดจิตตะ** เอาใจใส่ในการกระทำ, **วิมังสา** สอดส่องใคร่ครวญในการทำ, ซึ่งเรียกว่า **อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมให้เกิดความสำเร็จในที่ทุกสถาน;** เพราะพอใจในหน้าที่ บูชาหน้าที่, เคารพหน้าที่อย่างนี้ พนมมือให้แก่หน้าที่. แล้วมันก็จะเกิดอิทธิบาท ๔ นี้ขึ้นมาเอง, ความสำเร็จก็อยู่ในกำมือของบุคคลผู้นั้น.

ในที่สุด เขาก็ **ยกมือไหว้ตัวเองได้อีกทีหนึ่ง,** ยกมือไหว้ตัวเองได้อีกทีหนึ่ง ซึ่งดูจะเป็นคำที่แปลกสำหรับคนส่วนมาก ว่า **ยกมือไหว้ตัวเองได้คือสวรรค์.** เมื่อได้ทำหน้าที่ พอใจอยู่ด้วยหน้าที่ ก็มีความสนุกในการทำหน้าที่, แล้วก็เป็นสุข ในการทำ

หน้าที่นั้นเอง, จึงยกมือไหว้ตัวเองได้ว่าช่างกระไรนะ ช่างเต็มไปด้วยความถูกต้อง ความดีความงามความบริสุทธิ์ แห่งความเป็นมนุษย์ของตน. กล่าวได้ว่า **ความพอใจในหน้าที่อยู่ที่ไหน สวรรค์ที่แท้จริงอยู่ที่นั่น,** แล้ว **ความสุขที่แท้จริงก็อยู่ที่นั่น.**

ความสุขจริงไม่ต้องใช้เงิน

ความสุขที่แท้จริง อย่างนี้ มันไม่ต้องใช้เงินเลย; แต่กลับจะ **ทำให้เงินเหลือ,** เงินเหลืออยู่ทุกบาททุกสตางค์ที่เป็นผลงาน ได้รับความสุขอย่างยิ่งเสีย ตั้งแต่เมื่อกำลังทำงาน **ความสุขนี้ไม่ต้องใช้เงิน** จะเป็นหน้าที่เล็กน้อยสูงต่ำอะไรมันก็ทำให้เกิดความพอใจได้ทั้งนั้น มันเป็นความสุขที่ไม่ต้องใช้เงิน. เพราะฉะนั้นให้ถือเป็นหลักว่า ความสุขที่แท้จริงนั้นไม่ต้องใช้เงิน **ถ้าต้องใช้เงิน มันก็เป็นความเพลิดเพลินที่หลอกลวงไปทั้งนั้น.**

คนหลงสำคัญผิด **เห็นความเพลิดเพลินที่หลอกลวงว่าเป็นความสุข** ขยันหาเงิน อาบเหงื่อ

ต่างน้ำไปพลางตกนรกไปพลาง, เพราะไม่รู้ว่าได้ทำหน้าที่ที่ควรจะชื่นใจมันก็ทำอย่างจำใจ เพราะมันอยากจะได้สิ่งที่หลอกลวง, **อยากจะได้อบายมุขอันหลอกลวง,** มันก็ **ต้องทนทำหน้าที่** เพื่อไปใช้สำหรับอบายมุขที่หลอกลวง, **เพื่อเอาเงินมาซื้อหาความเพลิดเพลินที่หลอกลวง.**

ทีนี้มันก็เกิดแยกทางกันขึ้น สำหรับคน**อันธพาลเมื่อไม่ได้ทันใจก็โกง,** เมื่อไม่ได้เงินทันใจก็โกง : นับตั้งแต่โกงคอร์รัปชั่นในหน้าที่ โกงเงินหลวง โกงหน้าที่ ลงมาถึงเรื่องปล้น เรื่องจี้, เรื่องลักเรื่องขโมย. ของอันธพาลเล็ก ๆ น้อย ๆ, **อันธพาลสูงสุดอยู่ที่คอร์รัปชั่นคดโกงในหน้าที่ที่ได้รับการมอบหมายให้กระทำ.**

นี่หลงสำคัญผิดอย่างนี้ มันก็ทำอย่างนี้ แล้วก็ **จบชีวิตลงไปในคุกตะราง หรือมีหนี้สินท่วมหัวท่วมหู** ถ้าไม่ถึงว่าจบชีวิตลงในตะราง ก็ยังเป็นคนที่มีหนี้สินท่วมหัวท่วมหู. นี่เรียกว่าตกนรกกันโดยสิ้นเชิง โดยไม่มีอะไรเหลือ.

สัมมาทิฏฐิทำให้มีหน้าที่เป็นสวรรค์

ทีนี้ถ้าว่าเขารู้จัก สิ่งที่เรียกว่า หน้าที่อันแท้จริง **เขาจะทำให้สวรรค์มีขึ้นมาได้ ในที่ทุกแห่ง,** สวรรค์มีในที่ทุกแห่ง **ที่ผู้นั้นรู้จักบูชาหน้าที่. บูชาหน้าที่ ทำหน้าที่สนุก มีความสุข เพราะได้ทำหน้าที่** ซึ่งมันมีได้ทุกแห่ง, มันมีได้ทุกแห่งไม่ว่าที่ไหน หรือเวลาไหน. แต่ **ขึ้นอยู่ที่จิตใจ** หรือทิฏฐิความเห็นของจิต **ผิดหรือถูก; มีความเห็นผิด มันก็ไม่เห็นว่าหน้าที่คือธรรมะ,** มันเห็นหน้าที่เป็นสิ่งที่ต้องทำ เพื่อเอาเงินมาซื้อหาเหยื่อให้กิเลส หรือดำรงชีวิตก็ตามเถอะ มันทำด้วยความจำใจทั้งนั้น.

ขอให้มีสัมมาทิฏฐิในเรื่องนี้ ให้ถูกต้องเสียโดยเร็วเถิด ว่าธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ, **หน้าที่คือสิ่งที่จำเป็นแก่ชีวิต จะช่วยชีวิตให้รอด,** หน้าที่จะกลายเป็นพระเจ้าที่เกิดขึ้นช่วยเราให้รอด. **นี้เป็นสัมมาทิฏฐิ** คือความคิดความเห็น ความเข้าใจ หรือความเชื่ออันถูกต้องในเรื่องเกี่ยวกับ

ชีวิตของคนเรา ว่ามีธรรมะเป็นหน้าที่มีหน้าที่เป็นธรรมะ.

ถ้าทำอย่างนี้ได้ ปัญหาของคน ๆ นั้น ก็จะหมดไปทันที, เพราะว่าเขามีสวรรค์อยู่ในการทำหน้าที่ทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าที่ไหน ไม่ว่าเวลาไร. เขาเป็นสุขสนุกสนานอยู่กับการทำหน้าที่ **มีหน้าที่เป็นสวรรค์ มีสวรรค์เป็นหน้าที่ ความทุกข์ก็ไม่อาจจะแทรกแซงเข้ามาได้,** เพราะ จิตใจ เต็มอยู่ด้วยความพอใจ **สนุกสนานในการปฏิบัติธรรมหรือหน้าที่** นั่นเอง.

ทุกคนทำหน้าที่ถูกต้องจะไม่มีปัญหาทุกระดับ

เมื่อพูดถึงครอบครัว ก็เป็นครอบครัวที่ถึงที่สุดแห่งอุดมคติโดยแท้จริง ว่า **การมีครอบครัว** นั้นมันก็ **สำหรับจะได้ร่วมมือกัน ทำหน้าที่ของแต่ละคนในครอบครัวให้มันง่ายขึ้น.** ครอบครัวมีกี่คนเมื่อร่วมมือกันแล้วกิจการงานของครอบครัวก็ถูกแบ่งเบาไปตามจำนวนคน แล้วมันก็ง่ายขึ้น เบาขึ้น

สบายขึ้น ทำได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น, แล้วก็เป็นผู้ร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน ในการทำหน้าที่. **เมื่อสนุกในการทำหน้าที่** อย่างที่กล่าวมาแล้ว **ครอบครัวนั้นก็เป็นครอบครัวที่เสวยสวรรค์,** ดำรงอยู่ในสวรรค์อันแท้จริง **ที่นี่ และเดี๋ยวนี้** ไม่ต้องรอต่อตายแล้ว.

ทีนี้ก็มองไปถึงปัญหาของสังคม; **ปัญหาส่วนบุคคลหมดไปแล้ว** ก็มองดูที่ **ปัญหาของสังคม** มันก็ตอบได้ในตัวทันทีว่า สังคมนั้นประกอบด้วยบุคคล เมื่อบุคคลเป็นอย่างไร สังคมก็เป็นอย่างนั้น. เดี๋ยวนี้ **บุคคลไม่มีปัญหา** มีแต่ความสงบสุข สันติสุข สันติภาพ อยู่ในตนเองแล้ว, **สังคมก็จะเป็นสังคมที่ไม่มีปัญหา ปัญหาสังคม** หรือปัญหาของประเทศชาติ **จะหมดไปทันที เมื่อทุกคนทำหน้าที่ ที่ถูกต้องตามความเป็นมนุษย์,** ไม่ใช่หน้าที่ของอันธพาล. หน้าที่ของอันธพาลนั้นเรียกว่า ธรรมะของอันธพาล เป็นธรรมะของพาลชนเราไม่ต้องการ. **เราต้องการหน้าที่หรือธรรมะของวิญญูชน ที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์แห่ง**

พระศาสนา หรือวัฒนธรรม จริยธรรม โดยประการทั้งปวง.

กล่าวได้อย่างสั้น ๆ ว่า **เมื่อทุกคนทำหน้าที่ ปัญหาของประเทศชาติก็จะหมดไป. เดี๋ยวนี้ทุกคนไม่ได้ทำหน้าที่ของตน หรือทำเกินหน้าที่** จนไปกระทบกระทั่งคนอื่น ซึ่งไม่ใช่หน้าที่ของตน, หรือพยายามที่จะเอาเปรียบคนอื่น ซึ่งมันไม่ใช่หน้าที่ของตน.

ขอให้ทุกคน **ทำหน้าที่ของตน ๆ อันเหมาะสมถูกต้อง** สมควรแก่อัตตภาพของตน ๆ, ซึ่งจะต้องขอย้ำอีกทีหนึ่งว่า แม้กระทั่งสุนัขและแมว สุนัขก็สนุกในการทำหน้าที่จะเป็นสุนัขไล่เนื้อ หรือเป็นสุนัขเฝ้าบ้าน ก็ทำหน้าที่อย่างไม่มีบกพร่อง, แมวก็ทำหน้าที่ ในการเฝ้าทรัพย์สมบัติให้ปลอดภัยจากหนู โดยไม่ไปม้วนอนหลับเสียที่ไหน. ทั้งสุนัขและแมวสนุกสนานในการกระทำหน้าที่ของมัน. นี่ประเทศชาตินั้นหมดปัญหา เพราะทุกคน ๆ ทุกชีวิตทำหน้าที่ของตนกระทั่งสุนัขและแมว ปัญหาของสังคมก็หมดไป.

ที่นี้ก็มาถึงปัญหาของโลก, **แม้ปัญหาของโลกก็จะหมดไปในทันที เมื่อทุกคนรู้จักมีสวรรค์ในหน้าที่ของมนุษย์** เมื่อคนในโลกทุก ๆ คน รู้จักมีสวรรค์ในหน้าที่การงานของมนุษย์ ไม่ต้องรอต่อตายแล้ว, **ที่นี่และเดี๋ยวนี้** เรามีสวรรค์ได้ ในหน้าที่และการงานของเรานั่นเอง.

สวรรค์อย่างนี้เป็นสวรรค์แท้จริง มองเห็นได้ ***เป็นสันทิฏฐิโก*** เป็นของเฉพาะตน, ***เป็นปัจจัตตังเวทิตัพโพ.*** แต่มันเป็นของจริง และมันไม่ต้องรอต่อตายแล้ว สวรรค์อื่น ๆ ถ้าหากมันจะมีอีก จะมีอีกกี่สวรรค์ก็ตามใจเถอะ, มันก็ขึ้นอยู่กับสวรรค์นี้, **สวรรค์ชนิดนี้เป็นเหตุให้มีสวรรค์อื่น ๆ ทุกชนิด คือทำหน้าที่ของตน.**

ทุกคนทำหน้าที่ของตน ไม่มีคนที่ว่างงาน; คนว่างงานนั้น เพราะว่าเขาไม่อยากจะทำงานชนิดที่เขาไม่ชอบ, หรืองานที่เขารู้สึกว่าไม่มีเกียรติ น่าเบื่อหน่าย. แต่ถ้าเมื่อใดเขารู้ว่า **งานคือธรรมะมัน**

ก็มีเกียรติไปหมด, ไม่ว่าการงานของเทวดามหา-จักรพรรดิ์ ของคนในโลกทุก ๆ ระดับกระทั่งคนขอทาน. คนขอทานนั่งขอทาน ก็คือทำหน้าที่ของคนขอทาน; เพราะอัตตภาพมันอำนวยให้เพียงเท่านั้น เขาก็ต้องนั่งขอทาน; แต่เขาก็ทำหน้าที่อย่างดีที่สุด ไม่เท่าไรเขาก็พ้นไปได้ จากภาวะของคนขอทาน.

ทุกคนอย่าบกพร่องในหน้าที่ของตน ๆ อย่างมนุษย์คนหนึ่ง, **มนุษย์คนหนึ่งก็คือคนที่มีจิตใจสูง** คนหนึ่ง ไม่โง่ ไม่เขลา ไม่เป็นอันธพาล เป็นบาปหยาบช้าอะไร เป็นมนุษย์มีใจสูง สูงอยู่เหนือความโง่เขลา เหนือความชั่ว เหนือความผิด เหนือความทุกข์ในที่สุด. **อย่าบกพร่องในหน้าที่ของตน,** หน้าที่อย่างมนุษย์ ที่ต้องทำให้ได้ ให้สมกับว่าเป็นมนุษย์มีจิตใจสูง, **ไม่ไปหลงทำหน้าที่ของยักษ์มารภูตผีปีศาจ** เพราะหลงไป. เดี๋ยวนี้หลงไป จึงไปทำหน้าที่ของยักษ์ ของมารของภูตผีปีศาจ คือคดโกงคอร์รัปชั่นในหน้าที่การงาน กระทั่งไปจี้ไปปล้น

ในที่สุด. นี่หลงไปทำหน้าที่ของยักษ์ ของมารของภูตผีปีศาจ, **เพราะว่าเขาได้หลงไป.**

ในโลกนี้ยังมีอยู่มาก ที่คนไม่ได้บูชาหน้าที่การงาน แล้วก็คอยหาทางที่จะรวยลัด, รวยลัดซึ่งหมายถึง การคดโกง, แล้วก็ **คดโกงอย่างเลว** คือฆ่าฟัน ปล้นจี้ ชิงเอามา เป็นการคดโกงอย่างเลวที่สุด. ในโลกยังเต็มไปด้วยสิ่งเหล่านี้ ก็เพราะว่าในโลกนี้ยังมีคนชนิดนั้น อยู่ไม่น้อยทีเดียว.

ถ้าทุกคน **แต่ละคนในโลกรู้จักว่า ธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ** คือพระเจ้าที่ช่วยได้, แล้วก็บูชาหน้าที่ รักพอใจในหน้าที่, ทำหน้าที่อยู่อย่างสนุกสนานปัญหาอย่างที่ว่านั้นก็จะไม่มี, **ปัญหาของโลกก็จะหมดไป** เพราะทุกคน หรือทุกชีวิตหรือทุกตน มีหน้าที่ที่ประจำอยู่อย่างไม่บกพร่อง

ขอให้โลกประสบความสำเร็จในเรื่องนี้เถิด. **การศึกษาในโลก ขอให้เป็นไปเพื่อช่วยให้คนรู้จัก**

หน้าที่ของตน, แล้วเป็นสุขในการทำหน้าที่ของตน, ยกย่องนับถือแก่หน้าที่ของตน พอใจและเป็นสุขเมื่อกำลังทำหน้าที่อยู่โลกก็จะหมดปัญหา. **ไม่ใช่ทุกคนหวังชะเง้อที่จะหาเงินมาโดยวิธีที่เหนื่อยน้อยที่สุด ได้เปรียบที่สุด, แล้วก็มาซื้อหาปัจจัยแห่งกิเลส** ซึ่งจะยิ่งส่งเสริมกิเลส และช่วยให้เกิดความเห็นแก่ตนยิ่งขึ้นไป, แล้วก็ทำความผิดพลาดอย่างนั้นมากขึ้น ๆ

ในที่สุด **ขอสรุปความว่า หน้าที่นั่นแหละคือธรรมะ, ธรรมะนั้นคือหน้าที่** นั่นเอง, เพราะช่วยเราได้อย่างพระเจ้าช่วย ถ้าไม่มีหน้าที่ที่ถูกต้องแล้วไม่มีพระเจ้าไหนจะมาช่วย, หรือจะช่วยก็ช่วยไม่ได้ **ให้เป็นพระเจ้าอย่างไรมา ก็ช่วยคนที่ไม่ทำหน้าที่ของตนไม่ได้.** ถ้าทำหน้าที่ของตน หน้าที่นั้นจะกลายเป็นพระเจ้าขึ้นมา และช่วยได้อย่างแท้จริง. ถ้าไม่มีหน้าที่อันถูกต้องอันแท้จริงก็เท่ากับตายแล้วตายแล้ว ๆ ตายแล้ว ตายในทางจิตในทางวิญญาณ

ไม่มีความหมายแห่งความเป็นมนุษย์เหลืออยู่เลย. **เมื่อพอใจในหน้าที่ ก็เกิดสวรรค์** แท้จริงขึ้นมาในหน้าที่ที่นั่นและเวลานั้น, สวรรค์จึงคือความพอใจในหน้าที่ที่เรากำลังกระทำอยู่อย่างสมควรแก่ตน, **แล้วทุกคนก็เป็นอิสระจากปัญหาทุกชนิด** ทุกระดับ ทุกเวลา ทุกสถานที่.

ขอให้ท่านทั้งหลายทุกคน รู้จักหน้าที่โดยถูกต้องโดยแท้จริง จนถึงกับสนุกในการทำหน้าที่ มีสวรรค์เมื่อกำลังทำหน้าที่เป็นที่พอใจแห่งตน, ยกมือไหว้ตนเองได้อยู่ด้วยความเป็นสุข ทุกทิพาราตรีกาลเทอญ ฯ

ปาฐกถาธรรมทางวิทยุฯ ชุด ศีลธรรมกลับมา

ครั้งที่ ๔๖ วันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๒๘

เมื่อไม่รู้จักตัวเอง
ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรมทุกครั้งของอาตมา ทำไปด้วยการถือหลักว่า **ศีลธรรมไม่กลับมา โลกาวินาศ ศีลธรรมกลับมาโลกาสงบเย็น ปรมัตถธรรมกลับมาโลกาสว่างไสว ปรมัตถ-ธรรมไม่กลับมาโลกามืดมนธ์ ดังนั้น ปรมัตถธรรมต้องกลับมา เพื่อเป็นรากฐานของศีลธรรม,** หรือเป็นอุดมคติของศีลธรรมนั่นเอง.

ในครั้งที่แล้วมา อาตมาได้กล่าวโดย **หัวข้อว่า เมื่อพอใจในหน้าที่ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั้นเอง.** นี้มีความหมายลึกเป็นปรมัตถธรรม ว่าถ้าได้ทำหน้าที่ที่พอใจ, พอใจเพราะว่าหน้าที่คือธรรมะ ธรรมะคือหน้าที่, พอใจอย่างนี้ **ความพอใจนั้นเป็นสุขแล้วก็เป็นสวรรค์อยู่ ณ ที่นั้นเอง** ในขณะที่กำลังกระทำนั้นเอง.

ส่วนครั้งนี้ สืบต่อการบรรยายครั้งนั้นต่อไปว่า **เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร.** ต้องรู้จักตัวเอง ว่าคืออะไร, แล้วก็จะได้สามารถทำหน้าที่ได้โดยสมบูรณ์.

ไม่มีสติปัญญาก็ทำไปตามอำนาจกิเลส

เดี๋ยวนี้เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร. มัน **มีแต่ตัวกูของอวิชชา** ตัวกูของความไม่รู้ ตัวกูของความงมงาย, ไม่มีตัวตนของโพธิปัญญา. **ผลก็เกิดออกมาว่าเขาไม่รู้จักช่วยตัวเอง** แล้วเขาก็ **ไม่รู้จักบังคับตัวเอง ไม่ฝึกฝน**

ตนเอง เพราะไม่รู้จักตัวเอง. เขาก็ไม่รู้จักทำที่พึ่งให้แก่ตนเอง กระทั่งว่าเขาไม่รู้จักปัญหาของตัวเองว่ามีอยู่อย่างไรด้วย, ไม่รู้จักจุดหมายปลายทางของตนเอง.

คิดดูให้ดี เมื่อเป็นดังนี้ ก็ทำอะไรได้แต่ตามสัญชาตญาณ, คือ **ไม่มีสติปัญญา** และจะเป็นสัญ-ชาตญาณอย่างสัตว์ด้วย, มันจึงมีลักษณะกระเดียดไปในทางที่ **ต้องมีผู้อื่นมาใช้ให้ทำ,** ต้องเฆี่ยน เพราะขี้เกียจจะทำ หรือบังคับให้ทำ ซึ่งก็มีอยู่โดยมาก, และที่เห็นได้ชัด ๆ ในเด็ก ๆ. ดังนั้นมันก็ **ต้องมีอะไรที่เป็นปัจจัยภายนอก มาล่อ** มาหลอก **มาบังคับให้ช่วยตัวเอง** ซึ่งมีอยู่มาก ในหมู่ชนที่ด้อยพัฒนาหรือไม่พัฒนา.

ลองคิดดูเถอะว่า ต้องมีคนอื่นมาล่อมาหลอกให้ช่วยตัวเอง หรือถึงกับบังคับให้ช่วยตัวเอง ซึ่งจะมีให้เห็นอยู่บ่อย ๆ ในระบบของการปกครอง. มีหมู่ชนตั้งตนแสวงหากุศล ด้วยการล่อหลอก ให้บุคคลจำนวนหนึ่ง ทำหน้าที่ที่ควรจะกระทำ หรือที่เรียกว่า

พัฒนา; ถ้าไม่อย่างนั้นเขาไม่พัฒนา เขาไม่พัฒนา. **ต้องใช้อุบาย** อย่างนั้นอุบายอย่างนี้ **ล่อหลอก ให้พ้นมาจากความเป็นป่าเถื่อน** ซึ่ง **ตามปกติก็ชอบอบายมุข,** คือความเพลิดเพลินอันหลอกลวง : **ดื่มน้ำเมา เที่ยวกลางคืน ดูการเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านทำการงาน** ที่เรียกว่าอบายมุข. และจำเป็นอยู่เอง ที่จะต้องเป็นคนชอบเอาเปรียบ **ชอบเอาเปรียบตามแบบของอบายมุข,** และพร้อมกันนั้น **ก็ชอบโอ้อวด ในลักษณะยกตนข่มท่าน,** ยกตนข่มท่านจนเกิดเรื่องเกิดราวขึ้นมาในสังคมของคนพวกนี้.

เขาไม่มีสติปัญญา เป็นเครื่องเชื้อเชิญให้ทำงาน **มีแต่กิเลสเป็นเครื่องบังคับให้ทำ;** ถ้าจะพูดให้ชัดก็ว่า มีแต่กิเลสไสหัวให้ทำงาน; ไม่มีสติปัญญาอันละเอียดประณีตสุขุมดลบันดาลใจ หรือเชื้อเชิญให้ทำงาน ซึ่งเป็นลักษณะของผู้มีสติปัญญา, **มองเห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง ในสิ่งที่จะต้องทำ และผลที่จะได้รับ ก็มีกำลังใจ ในการที่จะทำงาน ด้วย**

ตนเอง, ไม่ต้องมีอะไรมาบังคับ. **แต่คนที่ไม่รู้จักตนเอง** ไม่รู้จักชีวิตตัวเอง เขาไม่มีปัญญา, ไม่มีสติปัญญาที่ไหนมา เชื้อเชิญให้ทำงาน ก็มีแต่กิเลส, คือ**ทำงานไปตามอำนาจของกิเลส.** ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้ว มันก็ไม่ได้เชื้อเชิญดอก มันบังคับ มันไสหัวสนตะพายอะไรก็แล้วแต่จะเรียกให้ทำ.

เมื่อไม่มีสติปัญญามาเป็นเครื่องเชื้อเชิญ ก็มีแต่ **ถูกกิเลสไสหัวให้ทำ,** เขาจึงทำด้วยอำนาจของกิเลส, และมีลักษณะแปลกออกไปกว่าสติปัญญาก็คือว่า **เขาทำด้วยความยึดมั่นถือมั่น** หมายมั่นและ **เครียดครัด** ในการกระทำ **จึงมีความทุกข์มากและเสื่อมสุขภาพ** เพราะทำด้วยความยึดมั่นถือมั่น.

คำคำนี้ต้องเข้าใจให้ดี **มีความเข้าใจผิดกันอยู่มาก** ในหมู่คนบางพวก, **ว่าถ้าไม่มีความยึดมั่นถือมั่นแล้ว มันก็ไม่ทำอะไร.** นี่เป็นคนที่ไม่มีสติปัญญาก็พูดอย่างนี้; **เพราะมีแต่ความยึดมั่นถือมั่นก็หวังพึ่งความยึดมั่นถือมั่น.**

ดำรงชีวิตด้วยสติปัญญา ไม่ต้องยึดมั่นถือมั่น

เดี๋ยวนี้ขอบอกกล่าวให้เป็นที่ชัดแจ้ง เข้าใจกันว่า **เรามีสติปัญญา** เป็นเครื่องเชื้อเชิญให้ทำ แล้ว**ทำไปด้วยสติปัญญา, ไม่ต้องทำด้วยกิเลสตัณหา**หรือ **ความยึดมั่นถือมั่น.** ความยึดมั่นถือมั่นนั้นเป็นสิ่งเลวร้าย, เป็นตัวการอันเลวร้าย ที่จะทำให้เกิดความทุกข์ ไม่ควรจะมีเข้ามาเกี่ยวข้อง.

แม้แต่ว่าลูกเด็ก ๆ ของเรา ก็อย่าทำอะไรด้วยความยึดมั่นถือมั่น; เช่นว่ามีตุ๊กตาไว้เล่นก็อย่ายึดมั่นถือมั่น พอตกแตกมันจะร้องไห้ มันจะโวยวายเกินความพอดี, ตุ๊กตาแตกมันก็ร้องไห้ เพราะความยึดมั่นถือมั่น. ดังนั้นแม้ **ลูกเด็ก ๆ ก็ต้องรู้จักความยึดมั่นถือมั่น ว่ามันเป็นสิ่งเลวร้าย** มันไม่ควรจะมี.

เด็กโตขึ้นมา ก็ไม่ต้องยึดมั่นถือมั่น แม้ในการเล่าเรียนหรือการสอบไล่; ถ้าสอบไล่ตก มันก็จะไปฆ่าตัวตาย, สอบไล่ได้ มันก็ดีใจเหมือนกับจะเป็นบ้า นี่ไม่ปกติทั้งนั้น.

ที่นี้มาถึง**หนุ่มสาว มีความยึดมั่นถือมั่น**มาก แล้ว **มันก็ต้องฆ่ากันตาย** ฆ่าตัวเองตาย, ฆ่าคนข้างเคียงตายได้อย่างง่าย ๆ เพราะความยึดมั่นในกิเลสตัณหาของตน.

พ่อบ้านแม่เรือน ก็เหมือนกัน **ถ้ามีความยึดมั่นถือมั่น** อยู่ตลอดเวลาแล้ว มันก็เครียด **มีชีวิตที่เครียดครัด** จะต้องเป็นโรคประสาทประจำตัว, **จะต้องมีแต่ความทนทรมานอย่างแนบเนียน อยู่ในชีวิตนั้น ๆ** มีการเสื่อมสุขภาพ ไม่สดชื่นแจ่มใสเลย.

พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เป็นหลักว่า สิ่งทั้งปวงอันใคร ๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น, ก็หมายความว่า **สิ่งทั้งปวงนั้นเป็นสิ่งที่ใคร ๆ ต้องทำด้วยสติปัญญา, อย่าทำด้วยความยึดมั่นถือมั่น ทำด้วยความยึดมั่นถือมั่น ก็คือทำด้วยความโง่ เรียกว่าอุปาทาน,** ทำด้วยอุปาทาน. แต่ถ้า **ทำด้วยสติปัญญา** ไม่โง่ ไม่ยึดมั่นถือมั่น ก็ **เรียกว่าสมาทาน, สมาทานนั้นใช้ได้, ถือเอาเป็นอย่างดี** ก็ทำไปอย่าง

ถูกต้อง. ส่วนอุปาทาน, **อุปาทานยึดมั่นถือมั่นนั้นมันใช้ไม่ได้,** มันโง่ แล้วมันก็เครียด แล้วก็เป็นทุกข์เหมือนกับตกนรกอยู่ตลอดเวลา, มีชีวิตที่หนักอึ้งอยู่ตลอดเวลา, แล้วมันก็ทะลุกลางปล้อง **ประกอบกรรมอันธพาลอันโหดร้ายได้โดยง่าย.**

ทำด้วยสมาทาน ไม่ใช่อุปาทาน

ขอให้ทุกคน มีความเข้าใจในข้อนี้ ว่าจะทำอะไร ๆ ก็ **อย่าทำด้วยอุปาทาน ยึดมั่นถือมั่น** อย่างเครียดครัด **ซึ่งจะนำไปสู่ความทุกข์** และนำไปสู่**ความยกตนข่มผู้อื่น** เป็นธรรมดาไปเสีย. **แต่ทำด้วยความรู้สึกผิดชอบชั่วดี** อย่างถูกต้อง อย่างนี้**เรียกว่าสมาทาน,** สมาทานแปลว่า ถือเอาอย่างดี ถือเอาไว้อย่างดี รับเอาไว้อย่างดี.

เช่น **จะมีศีล ก็อย่ามีด้วยอุปาทาน** ยึดมั่นถือมั่นอย่างเครียดครัด, แต่จง **ทำอย่างสมาทาน คือถือไว้อย่างพอดี** จึงจะมีศีลที่ถูกต้องและมีประโยชน์เป็นเครื่องดับทุกข์ได้. **ถ้าถือเอาอย่างยึดมั่นถือมั่น**

ก็กลายเป็นสีลัพพตุปาทาน, สีลัพพตุปาทาน ยึดมั่นถือมั่นในศีลพรต ลูบคลำให้สกปรกไร้ความหมาย ไร้เหตุผลที่ถูกต้อง.

ฉะนั้นใคร ๆ ก็ **จงกระทำหน้าที่ของตนด้วยสติปัญญา อย่างที่เรียกว่าสมาทาน; อย่าทำด้วยโง่เขลายึดมั่นถือมั่น ที่เรียกว่าอุปาทาน.** แม้จะประพฤติวัตรปฏิบัติอะไรสักอย่างหนึ่ง ก็จะต้องทำด้วยความรู้สึกที่เป็นสมาทาน; อย่างทุกวันนี้ **นิยมกินผัก** กันมากขึ้น งดกินเนื้อ แล้วก็กินผักก็ **จงทำด้วยสมาทาน อย่าทำอย่างอุปาทาน.** ถ้ากินผักด้วยอุปาทาน มันก็เป็นสีลัพพตปรามาส; ถ้ากินผักอย่างสมาทาน **ทำไปด้วยสติปัญญา ก็เป็นการถูกต้อง ได้รับผลตามความมุ่งหมาย** ของการที่จะกินผัก ซึ่งกำลังนิยมกันมากยิ่งขึ้นทุกที.

รวมความว่า **ชีวิตที่มีการดำรงไว้อย่างถูกต้องนั้นไม่ต้องมีความยึดมั่นถือมั่น** ซึ่งเป็นเหตุให้มีความรู้สึกเหมือนกับว่า **ตกนรกทั้งเป็น; แต่ให้มี**

ลักษณะเป็นการสมาทาน : สมาทานชีวิต, สมาทานความเป็นคน, สมาทานความเป็นมนุษย์ ด้วยสติปัญญาเกิด

พึงรู้จักใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในตน

ทีนี้ก็จะพูดถึงการรู้จักตัวเอง. ที่พูดมาแล้วนั้นเป็นการกระทำด้วยการไม่รู้จักตัวเอง; ทีนี้ **เราต้องการความรู้จักตัวเอง,** รู้จักชีวิต รู้จักอัตตภาพของตน สถานะของตน หรือธรรมชาติแห่งความเป็นมนุษย์ของตน นี้จะต้องรู้จัก, **รู้จักจนถึงกับว่า มีความวิเศษอยู่ในตัวชีวิต** หรือในตัวของมนุษย์ **เหมือนกับมีแก้วสารพัดนึก** เราจะใช้สร้างสรรค์อะไรก็ได้, เพื่อจะบรรลุผล หรือมรรคผลระดับไหนก็ได้. **อย่าปล่อยให้ความวิเศษ ที่มีอยู่ในตนนี้เป็นหมันไป.**

จงรู้จักใช้คุณค่า หรือ **คุณสมบัติ** หรือ **สิ่งศักดิ์สิทธิ์กายสิทธิ์ที่มีอยู่ในตน,** คือใช้ทำอะไรก็ได้ใช้ทำอะไรก็ได้ : **ทำเลว** ก็ได้ **ทำดี** ก็ได้ **ไปนรก**

ก็ได้ **ไปสวรรค์** ก็ได้ **ไปนิพพาน** ก็ได้, **มีแก้วชนิดหนึ่งอยู่ในตัว** ซึ่งใช้สร้างอะไรก็ได้, **ขอให้รู้จักใช้;** แต่ว่ามันต้องเป็นการช่วยตัวเองไม่ใช่นอนรอ ให้สิ่งใดหรือผู้ใดมาช่วย. มันต้องช่วยตัวเอง คือ **รู้จักใช้สิ่งวิเศษในตัวเองนั้น ให้ทำอะไรไปในลักษณะที่เป็นที่พึ่งแก่ตนเอง.**

อย่างน้อยก็รู้ว่า **เราไม่ได้เกิดมาสำหรับเป็นทุกข์;** อย่าเป็นทุกข์ให้ละอายแมว, แมวมันไม่ทุกข์ คนเป็นทุกข์ มันก็ต้องละอายแมว; เราไม่ได้เกิดมาสำหรับเป็นทุกข์. ฉะนั้นอะไร ๆ **ที่เป็นความทุกข์เราต้องสลัดออกไป,** และไม่ได้เห็นเป็นของแปลกอะไร เป็นของที่สลัดออกไปได้ ควบคุมได้. อย่าได้เป็นทุกข์, อย่าได้เป็นโรคประสาท เป็นทุกข์น้อย ๆ อยู่เป็นประจำ.

และต้องมีความรู้เด็ดขาดลงไปว่า **เราไม่ยอมให้ตัวเองแก่กิเลส,** คือเราไม่เป็นทาสของกิเลส. คนโง่ย่อมให้ตัวเองแก่กิเลสเสมอ. คนโง่คนบุถุชน

ย่อมให้ตัวเองแก่กิเลส แล้วแต่กิเลสจะชักนำไปทางไหน. แต่ผู้มีสติปัญญาไม่ยอมให้ตัวเองแก่กิเลส, **ไม่เป็นทาสของกิเลส คือเป็นคนของสติปัญญาหรือของมนุษย์** ซึ่งมีคำ **แปลว่ามีจิตใจสูง,** หรือ **มีเหล่ากอของผู้มีจิตใจสูง.** คำว่า สูง ก็คือว่า **ความทุกข์ท่วมทับไม่ได้,** เหมือนกับที่สูงน้ำท่วมไม่ได้ เดี๋ยวนี้มีจิตใจสูง กิเลสและความทุกข์ท่วมทับไม่ได้, นั่นแหละคือมาตรฐานของมนุษย์ ผู้มีสติปัญญา.

แต่ความยากลำบากมีอยู่อย่างหนึ่งว่า **การรู้จักตัวเองนี้ เป็นของยากสำหรับบุถุชน** คือคนที่ไม่ได้รับการศึกษามาอย่างเพียงพอ; บุถุชนถ้าได้รับการศึกษา ได้รับการแนะนำไปด้วยดี ได้ฟังธรรมของพระอริยเจ้า ก็ค่อย ๆ กลายเป็นกัลยาณบุถุชนคือคนดีที่จะน้อมนำไปได้ โดยพระศาสดา โดยระบบคำสั่งสอนของพระศาสนา. **บุถุชนคนไม่มีสติปัญญานั้น มีแต่ความประมาท, ความประมาทคือการกระทำผิดรอบด้าน** เพราะไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร. เพราะไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร; มันก็ไม่มีสติ ที่จะควบ

คุมอะไรให้เป็นไปตามครรลองของอะไร, มันเลยเป็นคนที่ไม่มีหนทาง, ไม่มีหนทาง. เป็นคนไม่มีหนทาง ฟังดูให้ดีมัน **ไม่มีหนทาง ที่จะดำเนินไปสู่ที่สุดแห่งความทุกข์.**

บุถุชนธรรมดา ไม่รู้จักความจริงข้อนี้ แล้วก็ไม่ค่อยยอมรับความจริงข้อนี้. ดังนั้นเขาควรจะรู้จักรักตัว **รู้จักสะสางปัญหา** ของตัว **โดยถามตัวเองเสมอ ๆ ว่า เกิดมาทำไม ?** ปัญหาสำคัญที่สุด ก็คือ ไม่รู้ว่า ตัวเองเกิดมาทำไม?

ควรรู้ว่า เกิดมาทำไม ?

คำว่า **เกิดมาทำไม** นี้ บางคนจะไม่ยอมรับว่าเป็นปัญหาของตน, เพราะเขาจะแก้ตัวว่า เขาไม่ได้ตั้งใจจะเกิดมา. ถ้าอย่างนั้น ขอตั้งปัญหาใหม่ว่า **เมื่อมันเกิดมาอย่างนี้แล้ว จะต้องทำอะไร,** เมื่อมันเกิดมาอย่างนี้ ในลักษณะเช่นนี้ อย่างที่กำลังเป็นอยู่นี้ แล้วจะต้องทำอะไร ? : สิ่งที่จะต้องทำนั้น ได้ทำแล้วหรือยัง ? มันคล้าย ๆ กับถามว่า เป็นมนุษย์

กันแล้วหรือยัง ? เป็นได้แล้วมากน้อยเท่าไร พอสมควรหรือยัง ? นี่คำว่า **เกิดมาทำไมนี่ เป็นปัญหาอันลึกซึ้ง** ซึ่งจะให้เกิดปัญหานานาประการขึ้นมา; **ถ้ารู้ว่าเกิดมาทำไม** เสียแล้ว **ก็เดินไปอย่างถูกต้อง,** ตามหลักเกณฑ์ที่ว่าเกิดมาทำไม.

เราควรจะมี **หลักเกณฑ์** ในข้อนี้กันให้ดี ๆ, **ให้ใช้ถือเป็นหลักได้ ว่าเกิดมาต้องได้สิ่งที่ดีที่สุด ที่มนุษย์ควรจะได้,** จะต้องได้สิ่งที่ดีที่สุด ที่มนุษย์ควรจะได้. เมื่อคนนั้น **ไม่รู้จักตัวเอง** หรือความเป็นมนุษย์ของตนเสียแล้วก็ **ไม่รู้ว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่ตนควรจะได้.** ข้อนี้แหละเป็นเหตุผล หรือเป็นความจำเป็น ที่จะต้องได้รับการศึกษา, **จะต้องได้รับการศึกษา** กันอย่างถูกต้อง ว่า **เกิดมาทำไม,** และ **สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้นั้น คืออะไร.**

ขอกล่าวเป็นหลักกลาง ๆ ไว้ในที่นี้ว่า **สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้นั้น ก็คือมีความสุขเพราะพอใจตัวเอง ได้ทุกเวลาทุกสถานที่.** มีความสุข

เกิดมาจากความพอใจในตัวเอง ว่าตัวเองได้ทำหน้าที่อย่างถูกต้อง, รู้ชัดว่าธรรมะ นั่นแหละคือหน้าที่, หน้าที่คือธรรมะ ธรรมะคือหน้าที่. **เมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่ก็เท่ากับได้ปฏิบัติธรรมะ,** มีการปฏิบัติหน้าที่อยู่อย่างถูกต้อง ทุกเวลาทุกสถานที่; ทุกเวลาก็อยากจะพูดว่า ทุกวินาที ทุกสถานที่ก็อยากจะพูดว่าทุกกระเบียดนิ้ว, ทุกวินาที ทุกกระเบียดนิ้ว. **มีความสุขเพราะพอใจในตัวเอง ว่าได้ทำหน้าที่อย่างถูกต้อง :** มีธรรมะเป็นหน้าที่ มีหน้าที่เป็นธรรมะ, มีธรรมะอยู่ทุกวินาทีทุกกระเบียดนิ้ว; **นั่นแหละคือสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้.** เขาก็จะมีความรู้สึกว่าเป็นเกียรติ หรือมีเกียรติที่ได้เป็นอย่างนี้, **มีความภูมิใจในการที่ได้เกิดมา ไม่เป็นหมัน,** ไม่เป็นหมัน เพราะได้ทำให้มีความสุขความพอใจ ในทุกเวลาในทุกสถานที่.

ทุกหน้าที่เป็นธรรมะเท่ากัน

ธรรมะเป็นหน้าที่ หน้าที่เป็นธรรมะ; **ขอให้ทำหน้าที่ตามสมควรแก่อัตภาพของตน.** มีความ

สามารถจะเป็นเศรษฐี เป็นมหาเศรษฐี เป็นประธานาธิบดี เป็นนายกรัฐมนตรี ก็เป็นไป; แต่ถ้าอัตภาพมันไม่อำนวย ก็ต้องเป็นชาวนาชาวสวน แล้วก็พอใจอิ่มใจเท่ากัน, เพราะว่าเป็นธรรมะเท่ากัน ถ้าไม่ถึงนั้นก็เป็นกรรมกร แล้วก็อิ่มอกอิ่มใจเท่ากัน; แม้จะเป็นกรรมกรชนิดที่ว่ากวาดถนน ล้างท่อสกปรก แจวเรือจ้าง ถีบสามล้ออะไรต่าง ๆ ก็มีความพอใจในหน้าที่ **เมื่อเป็นหน้าที่แล้วก็เป็นธรรมะเท่ากัน.**

แม้ที่สุดแต่ว่ามันเป็นอย่างนั้นไม่ได้ ต้องเป็นคนขอทาน เพราะอัตภาพร่างกายมันไม่อำนวยให้อย่างอื่น ก็เป็นคนขอทาน, ก็เป็นคนขอทานที่ดี มีความถูกต้อง ในความเป็นคนขอทาน ไม่เท่าไรก็จะค่อยพ้นสภาพความเป็นคนขอทาน. ไปเป็นคนธรรมดาได้. มีความเป็นมนุษย์ได้เท่ากันกับที่ว่า มันได้มีโอกาสเป็นบุคคลมีเกียรติสูงสุด; หรือแม้กระทั่งเป็นเทวดาในสวรรค์.

เทวดาในสวรรค์ ก็ระวังให้ดี ๆ ยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลงมากเหมือนกัน, **พลาดไป**

ก็หกคะเมนหัวตกหัวห้อยลง **มาเกิดในโลกมนุษย์หรือในอบายก็ยังได้.** ถ้ายังมีปัญหาเรื่องควบคุมกิเลสไม่ได้แล้วก็ไม่ค่อยจะทำหน้าที่ เพราะเพลิดเพลินอยู่แต่ด้วยกามสุข ซึ่งเป็นผลหรือเป็นปฏิกิริยาออกมาจากการกระทำที่เคยกระทำอย่างถูกต้อง, บัดนี้กระทำไม่ถูกต้อง มันก็ต้องหล่นลงมา.

ธรรมะคือระบบความรู้และการปฏิบัติอันถูกต้อง

มีธรรมะเป็นหน้าที่ มีหน้าที่เป็นธรรมะ **ธรรมะคือความถูกต้อง.** ธรรมะ ๆ คืออะไร ? ธรรมะคืออะไร ? ขอได้โปรดให้เข้าใจให้ตรงกัน เป็นหลักพื้นฐานว่า ธรรมะคือความถูกต้อง **เป็นความรู้และเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง** ไม่ใช่ถูกต้องอยู่เฉย ๆ ลม ๆ แล้ง ๆ, แต่มันเป็นความรู้และเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง.

ถูกต้องแก่อะไร ? **ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ของตน ทุกขั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนาการ.** ตนมีความเป็นมนุษย์อยู่ในระดับวิวัฒนาการไหน

ก็ทำให้ถูกต้อง เป็นเด็กทารก เป็นเด็กโต เป็นหนุ่มสาว เป็นพ่อบ้านแม่เรือน เป็นคนแก่คนเฒ่า ก็ล้วนแต่มีความรู้และการกระทำที่ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ของตน ทุกขั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนาการ, และทั้ง **เพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน** คือที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง และเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็ไม่มีความบกพร่อง, นี่เรียกว่าธรรมะ ๆ.

ขอย้ำอีกทีว่า **ธรรมะคือ ระบบความรู้หรือการปฏิบัติที่ถูกต้อง แก่ความเป็นมนุษย์ ทุกขั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนาการของตน ทั้งเพื่อตนเองและเพื่อผู้อื่น.** ความถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ของตน ทุกขั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนาการ ทั้งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่น.

ถ้าทำได้อย่างนี้ ก็มีความเป็นธรรม, **หน้าที่ที่จะต้องทำ** ก็เพื่อความเป็นอย่างนี้ หน้าที่นั่นแหละเป็นธรรม **เป็นตัวธรรม เพราะว่าตัวหน้าที่คือตัวการปฏิบัติ** แล้วก็ปฏิบัติให้เป็นธรรม คือถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ของตนทุกขั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนา-

การ. ทั้งเพื่อประโยชน์ตนเองและเพื่อประโยชน์ผู้อื่น.

ขอให้มีความถูกต้อง เช่นนี้อยู่ทุกวินาที มองดูตัวเองแล้วก็พอใจ พอใจแล้วก็ยกมือไหว้ตัวเองได้, **พอใจจนยกมือไหว้ตัวเองได้,** เพราะมันเป็นความจริงเป็นความถูกต้องที่แท้จริง และมองเห็นแล้วก็เห็นได้ว่า ได้ช่วยตัวเองได้โดยแท้จริง.

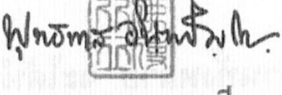
ธรรมะนั้นมีหน้าที่ช่วยผู้ปฏิบัติไม่ให้ตกจม, หน้าที่ก็มีคุณสมบัติที่จะช่วยผู้นั้นไม่ให้ตกจม; ธรรมะกับหน้าที่จึงเป็นสิ่งเดียวกัน ใช้พูดกันมาแต่โบราณ, **ก่อนพุทธกาล มีคำว่าธรรมะใช้และหมายถึงหน้าที่** ซึ่งจะต้องมีให้ถูกต้องอยู่ทุกเวลา. นี่เป็นสิ่งที่จะทำได้อย่างไร ก็ขอให้พิจารณาดู, จนกระทั่งเห็นว่า ทำหน้าที่เท่านั้น **ทำหน้าที่ที่ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ของตน,** แก่อัตภาพของตน, แก่สถานะของตน ตามที่เป็นอยู่อย่างไร, แล้วมันก็จะช่วยยกสถานะ หรืออย่างน้อยก็ **ดำรงสถานะอยู่อย่างพอจะมีความสุขสะดวกสบายได้.**

ขอให้มีความเข้าใจอันถูกต้อง ในลักษณะที่เป็นปรมัตถธรรม เพื่อเป็นอุดมคติแก่ศีลธรรม. ศีลธรรมเป็นตัวการประพฤติปฏิบัติโดยตรง, ปรมัตถ-ธรรมเป็นอุดมคติหรือเหตุผลของศีลธรรม ที่ว่าทำไมจึงต้องทำอย่างนั้น. ดังนั้นสิ่งทั้งสองนี้ จะต้องมาด้วยกัน ต้องไปด้วยกัน, จึงมีคำกล่าวเกิดขึ้นอย่างที่อาตมาถือเป็นหลักว่า ศีลธรรมกลับมา โลกาสงบเย็น ศีลธรรมไม่กลับมา โลกาวินาศ, ปรมัตถธรรมกลับมา โลกาสว่างไสว ปรมัตถธรรมไม่กลับมา โลกามืดมนธ์ คนก็ทำอะไรผิด ๆ ไปเสียหมด. นี่เป็นกฎของธรรมชาติ ดังนั้นจึงได้พูดกันมากหน่อยถึงเรื่องของปรมัตถธรรม คืออุดมคติของชีวิตและความรอดจากปัญหาทั้งปวงของมนุษย์นั้น.

บัดนี้เราก็ได้พูดกันถึงปรมัตถธรรม ว่าเมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่าตัวเองควรจะมีหน้าที่อะไร; นี่มันจะต้องรู้จักตัวเอง ซึ่งมันเป็นเรื่องของปรมัตถธรรม. ครั้นรู้จักตัวเอง ว่าอยู่ในลักษณะอย่างไร ก็ทำหน้าที่

ให้เหมาะให้สม, เรียกว่าประพฤติธรรมะอยู่ตลอดทุกเวลาทุกสถานที่ จนกระทั่งยกมือไหว้ตัวเองได้เมื่อไรก็ได้ คือพอนึกถึงตัวเองมองดูตัวเองเมื่อไรก็ยกมือไหว้ตัวเองได้ แล้วจะมีความสุขชนิดไหนยิ่งไปกว่าความสุขชนิดนี้เล่า. นี้คือ **ความสุขที่แท้จริง ไม่ต้องซื้อหาด้วยเงิน** แต่ต้องด้วยการดำรงชีวิตให้ถูกต้อง ตามความหมายแห่งความเป็นมนุษย์ของตน.

หวังว่าท่านทั้งหลาย จะได้นำไปพิจารณาดู เมื่อเห็นว่ามีความจริงเป็นอย่างนี้แล้ว ก็ขอให้ตั้งตนอยู่ในความถูกต้อง แก่วิวัฒนาการของตนทุกขั้นทุกตอน มีความสุขอยู่ทุกทิพาราตรีกาลตลอดไปเทอญ ฯ

พุทธทาส ๑๐๐ ปี

๒๗ พฤษภาคม ๒๔๔๙ - ๒๕๔๙

ตัวเอง

สิ่งรู้จัก ยากที่สุด กว่าสิ่งใด
ไม่มีสิ่ง ไหนไหน ได้ยากเท่า
สิ่งนั้นคือ "ตัวเอง" หรือ "ตัวเรา"
ที่คนเขลา หลงว่ากู รู้จักดี ฯ

ที่พระดื้อ เณรดื้อ และเด็กดื้อ
ไม่มีรื้อ มีสร่าง อย่างหมุนจี๋
เพราะความรู้ เรื่อง "ตัวกู" มันไม่มี
หรือมีอย่าง ไม่ประสี ประสาตรง ฯ

อัน "ตัวกู" - "ของกู" ที่รู้สึก
เป็นตัวลวง เหลือลึก หลอกคนหลง;
ส่วนตัวธรรม เป็นตัวจริง ที่ยิ่งยง.
หมดพิษสง, : เลิก "ตัวกู" รู้ตัวธรรม ฯ

พุทธทาสภิกขุ